

DE "POTJESMARKT" VAN DE GENTSE ST.-PIETERS-HEERLIJKHEID

(Dispuut rond een schilderij van David Teniers de Jonge, 1610-1690)

In "De Leiegouw" van Kortrijk, Jg. XXIX, afl. 1-2 (maart 1987) schreef Dr. Erik Duverger een interessante bijdrage over een schilderij van David II Teniers, tot ons gekomen in diverse exemplaren (op doek en op paneel). Hij schrijft o.m. over een heftige polemiek, anno 1854, tussen twee toenmalige "connoisseurs" - de Brusselse kunsthandelaar Nieuwenhuys en de Franse restaurateur Lejeune - over de echtheid van het schilderij, in mei 1854 te Gent geveild uit de nalatenschap van baron de Geelhauts.

Maar zestig jaar eerder had zich al eens een vergelijkbaar dispuut afgespeeld rond dit schilderij (of althans een of ander exemplaar ervan). Ziehier de twee stellingnamen terzake, gepubliceerd in de "Gazette van Gend" resp. in de nummers van 8 december en 15 december 1785. In het nummer van 8.12.1785 verscheen de volgende advertentie:

Men informeert een ieder, ende naemendlyk de Liefhebbers der Teeken- en Schilder-Konsten, dat'er in het voor-saisoen van dit loopende jaer 1785. binnen de Stad Parys, naer de gehoudene Venditie der Schilderyen, naerge-laeten by wylent le Comte *de Vaudreuil*, grand Fauconnier de France, alsdan ook publiquelyk te koopen gepresenteerd is het eenig origineel stuk Schilderye, representeerende de Potjens-Merkt dezer Stad Gend, geschilderd niet op doek, maar op paneel, door wylent den beroemden Schilder David Teniers de jonge, ende dat het gemeld stuk Schilderye aldaer is gekocht door eenen particulieren Inwoonder der gemelde Stad Parys voor de somme van achttien duyzend twee honderd fransche Livres, ende welk eenig origineel Stuk aldaer actuëlyk is berustende: het zelve Stuk is zoodanig rykelyk, zeer schoon en konstiglyk behandeld, dat al het gene, daer op verbeeld, aen het leven gelyk is, ende het gene ook met te meerdere waerheyd word geadvanceerd, om dat het zelve Stuk ten voorzeyden zoo remarquablen Pryze ook publiquelyk is verkocht geworden.

Samengevat dus: een "Potjesmarkt" van Teniers de jonge, uit de nalatenschap van wijlen graaf de Vaudreuil, groot-valkenier van Frankrijk, publiek geveild in Parijs in de lente van 1785 voor de respectabele som van 18.200 Frans pond, is verworven door een partikulier, inwoner van Parijs, die het nog in zijn bezit heeft. Het zou gaan om het "enig origineel", geschilderd op paneel. Tot zover de advertentie. Maar precies een week later, op 15.12.1785, publiceerde de "Gazette van Gend" een "rechtzetting" door Sr. T. Loridon de Ghellinck, een Gentenaar wonend op de Kwaadham:

Sr. T. Loridon de Ghellinck, woonende in den Quaedam binnen deze Stad Gend, laet mids Deze aen een ider weten, en wel naemendlyk aen den Auteur der Annonce, te bevinden in het Byvoegsel der Gendsche Gazette van den 8. December 1785, raekende een stuk Schilderye, dat hy Sr. Loridon de Ghellinck den eenigsten is, die bezit het zelve eenig origineel stuk Schilderye, geschilderd door den beroemden Schilder David Teniers de jonge, representeerende, niet gelyk by de zelve Annonce gezeyd is, de Potjens-Merkt der Stad Gent, nemaer de Potjens Merkt der Heerlykheyd van S. Pieters nevens Gend, ook niet geschilderd op Paneel maer op Doek, ende dat hy, 't zy aen den Auteur der zelve Annonce, ofte aen alle de gene, die hem voordere origineele Schilderye van gelyke forme, inhoud en representatie, 't zy geschilderd op Doek ofte op Paneel door den voorzeyden David Teniers de jonge, zullen kunnen aentoonen ende verifiëeren buyten de gene daer hy van voorzien is, voor eene belooninge zal geven tot 200. Louis d'Or, somme meer als suffisant voor den Auteur der meergemelde Annonce, om daer aen effect te geven, het gene hy gerustelyk zal afwachten, te meer hy ten vollen geïnformeerd is de zelve Annonce maer gespeculeerd te zyn van jalouse ende afjonstige Persoonen, die in de Catalogue van Schilderyen van den meergezeyden Sr. Loridan de Ghellinck hebben gezien, dat hy van de gemelde origineele Schilderye voorzien was.

Sieur de Ghellinck, die dus een kataloog van zijn schilderijenverzameling openbaar gemaakt heeft, beweert dat hij de enige originele versie van bedoeld Teniers-schilderij bezit, geschilderd op doek, en looft een som van 200 gouden Louis uit voor wie hem een gelijkaardig schilderij kan komen tonen. Hij specificeert bovendien dat het geen voorstelling is van de Gentse Potjesmarkt, maar van die van de Heerlijkheid van Sint-Pieters(*).

Wie van de beide briefschrijvers had gelijk? Intussen is bekend dat er inderdaad meerdere versies van hetzelfde werk bestonden, op doek én op paneel. Het dispuut is daarmee (postuum) bijgelegd, maar niet de vraag welke van de versies precies als hét (enig?) origineel kan beschouwd worden. Dat is verder voer voor discussie tussen de kunsthistorici. Intussen weten we, uit de beide "annoncen" in de "Gazette van Gend", ook iets meer over de bezitters van twee versies van Teniers' Potjesmarkt van Sint-Pieters nevens Gent. De "stamboom" van dit schilderij wordt meteen dus een stukje hogerop gevoerd naar het laatste kwart van de 18e eeuw.

* De jaarmarkt van Sint-Pieters (vanaf 1 augustus), bekend als de "Potjesmarkt", wordt voor het eerst vermeld in het Register van de Keure 1365/1366. Zie daarover Johan van de Wiele e.a., "De Markt", tentoonstellingskatalog, Gent, MIAT en Leuven, Kritak, 1988, blz. 39-40.